

A megszabadított figurativitás

Paella

Az 1920-ban épült és a hetvenes évek óta használaton kívüli hűtőházat az eredetileg önkényesen elfoglalt, majd Párizs városa által működtetett művészházat, a Frigos-t¹ a nyolcvanas évek elején a civil összefogás mentette meg a lebontástól. A Frigos napjainkban Párizs egyik legdinamikusabb alkotóhelye. Az egyik helyiségben színdarabot próbálnak, a másikban videó, a harmadikban festmény készül, valahonnan zene szűrődik ki, a lépcsőházban pedig ráérősen beszélgetőket kerülgetnek a le- és felfelé igyekvők. Közel kétszázan dolgoznak abban a nemcsak külsejében, de atmoszférájában is pezsgő, színes épületben, ahol a párizsi utcák egyik legmarkánsabb művészeivel beszélgettem. PAELLA CHIMICOS, 2000-től PAELLA, 2011-től pedig Paella?, eredeti nevén Michel Palacios spanyol származású, francia festőművész és grafikus 1985 óta dolgozik a Frigos egyik műtermében.

Cserba Júlia: *A köztudat az utcai képzőművészt többnyire képzetlen, jó esetben autodidakta festőként képzelem el. Ön egyike azoknak, akik rációlnak erre a téveszmére, hiszen hosszú és sokoldalú képzés áll a háta mögött.*

Paella: Ilyen irányú tanulmányaimat egészen fiatalon kezdtem, mert olyan középiskolába jártam, ahol rajzot, festést és reklámgrafikát tanultunk, és mivel abban az időben még nem használtunk számítógépet, szinte minden grafikai technikával megismerkedtünk. Annyira sokrétű alapismereteket kaptunk, hogy azt szoktam mondani, olyan, mintha a grafikai művészet szolfézsát tanultuk volna meg. Érettségi után az Iparművészeti Főiskolára (École des Arts Décoratifs) akartam menni, de elrontottam a felvételi vizsgámat. Később kiderült, hogy ez csak hasznomra vált, mert miközben arra vártam, hogy felvegyenek, beiratkoztam az egyetemre, képzőművészeti szakra. Itt, '68 utáni szellemben, a konceptuális irányvonal dominált, sok teóriával. Egyrészt azt tanultuk meg, hogy kevés anyaggal is létre lehet hozni művészi alkotást, másrészt azt, hogy a megvalósításnál sokkal fontosabb a gondolat. Ezzel összefüggésben nagy hangsúlyt fektettek arra is, hogy képesek legyünk a munkánkat szavakkal is megvédeni, a munkánkra vonatkozó elméleteket megmagyarázni. Szerencsémre, az egyetemen találkoztam egy olyan tanárral, aki arra biztatott, hogy lépjek művészi pályára, és ne az École des Arts Décoratifs-ra, hanem inkább az École des Beaux-Arts-ra jelentkezsem. A grafika mellett a Beaux-Arts-on kezdtem el komolyan festeni, és ott leginkább azt tanultam meg, hogyan, milyen szempontok alapján kell konstruálni egy alkotást. Több évig ugyanaz a téma foglalkoztatott, a valóságból indultam ki, embereket festettem, kétdimenziósra 'kilapítva'.

CsJ: *Hogyan került kapcsolatba az utcai művészettel, és annak milyen formáját választotta?*

P: A Beaux-Arts-on több olyan diáktársam is volt, aki az utcán festett, és ez engem is érdekelni kezdett. Voltak, akik csak azért kezdtek az utcán dolgozni, mert nem volt más lehetőségük kiállítani, és így akartak elindulni a pályán. 1985-ben csatlakoztam az utcai akciókhoz, de mellette továbbra is festettem, és a két műfajt teljesen különváltan műveltem, és művelem ma is. Ezért is történt, hogy míg festőként azután is az eredeti nevem alatt dolgoztam, addig az utcán a Paella Chimico álnévet használtam, ami az eredeti nevem anagramja. Ez hangzásban is jól beleillett a kor szellemébe, hiszen olyan elnevezések keringtek, mint Speedy Graphito, Bazooka vagy a pop világában Rita Mitsuko. Emellett a paella, ami egy spanyol étel neve, utal a spanyol származásomra, a valójában nem is létező szó, a Chimico pedig arra, hogy csak 'műspanyol' vagyok, mivel én már Franciaországban születtem. VLP (Vive la Peinture), Jérôme Mesnager, Miss.Tic, Blek, Speedy Graphito és mások akkoriban leginkább az építkezéseket körülvevő kerítésekre

és házfalakra festettek, de én valami más formát kerestem, olyant, ami jobban megfelel a gondolataim grafikus közvetítésére. Közölni megfigyeléseimet, megmosolyogtatni, gondolkodtatni, ez volt a célom. Minden bizonnyal grafikus képzettségemnek köszönhetően így találtam rá arra, ami valahol a reklám és a politikai plakát keveréke. Ezeket a kis fekete-fehér plakátokat a Beaux-Arts grafikai műhelyében nyomtattam ki.

CsJ: *A következő fázis pedig már az utcán zajlott, de hogyan?*

P: Többnyire vasárnaponként jártam a várost, mert akkor könnyebb volt ragasztgatni, de nem véletlenszerűen, hanem egy bizonyos kultúrkörnyezetet keresve. Olyan negyedekben, mint például a Saint-Germain, a Les Halles, a Bastille és a Marais, ahol galériák, múzeumok vannak, ahol sok a járókelő, a diák, a turista. Alkalmanként 2-300 darabot ragasztottam ki oszlopokra, esőcsatornákra. Egyszerre volt diszkrét és figyelemfelhívó, és kezdetben teljesen anonim, emiatt rejtélyes. Volt, aki ráírált, rárajzolt, volt, aki letépte, és volt, aki magával vitte, de ez hozzátartozott a 'játékhoz'. A plakát a kifejezés, a véleménynyilvánítás szabadságának egyik nagyon fontos eszköze, de nemcsak a plakát készítője, hanem a közönség számára is. Jelezheti, ha nem tetszik neki, hozzáírhat, ráragaszthat, megtarthatja. Ez semmiképpen sem számít a tulajdonnal szembeni agresszióknak. Ebből a szempontból is közelebb állt hozzám, mint a falra festés, amelyik kisajátít magának egy területet. Nem annyira illegális, mint inkább populáris tradíció. Egy idő után észrevettem, hogy eltűnnek a plakátjaim, az emberek kezdték gyűjteni. Körülbelül öt év után, látva, hogy a kiragasztásaim egyre inkább elfogytak, másrészt azért is, mert belefáradtam a rutinba, az utcai jelenlétnek ezt a formáját abbahagytam. Arról nem is beszélve, hogy a plakátragasztást már túl sokan csinálják, divattá vált. Valami másféle megjelenési módon kezdtem gondolkodni, amivel megszólíthatom a járókelőket.

CsJ: *Az utcai 'beavatkozásnak' milyen más formájára váltott?*

P: Mivel többnyire kerékpárral közlekedem, gyakran látok elhagyott, kuka mellé kirakott tárgyakat, mosógépet, tévét, ruhadarabot: a fogyasztói társadalom hulladékait, melyek mögé odaképelem használóikat. Ezekre ráfestem, ráírom a többnyire valami aktualitással vagy a tárgy használatával, környezetével kapcsolatos gondolataimat. Ritkán, de az is előfordul, hogy hazahozom a tárgyat, de a gyakorlat az, hogy lefotózom, és a képet itthon felteszem a Facebookra. Gyakorlatilag minden nap egyet. Hogy az otthagyt tárgyának mi lesz a sorsa, azt nem követem, lehet, hogy valaki hazaviszi, de valószínűbb, hogy a szemeteskosziba kerül, megsemmisül. A köztéri megjelenés egy másik formájának tekinthető az is, amikor a helyszínen, kiállításon, utcai eseményen, közönség előtt nyomtatom a plakátjaimat.

CsJ: *Mi a magyarázata annak, hogy míg ezeken a szórólapon, apróhirdetésre emlékeztető kis plakátokon a szöveg változik, addig mindig ugyanaz az a gumiszzerű nyújtózkodó, spirálfejú alapfigura jelenik meg?*

P: Ahogyan a festészetben, úgy ezen a területen is a saját magam által felállított szabályok szerint dolgozom. A figura maga valóban mindig azonos, a törzse merev, karjaival, lábaival viszont maximálisan ki akarja tölteni a teret. Hogy jobban érthető legyen, hasonlatképpen Mondriant hoznám fel, aki négyzetes, egyenes vonalakkal foglalja el teljes terjedelmében a teret. Nálam, mint egy szobába, börtöncellába zárt emberi test, amelynek terjeszkedése limitálva van, az alak deformált lábaival, karjaival, és bizonyos érzékiséggel igyekszik teret nyerni, miközben arca kifejezéstelen, mert a kifejezés elsőségét teljes mértékben a testnek adja át.

CsJ: *Hogyan látja a street-art jövőjét azok után, hogy a műfajnak gyűjtői lettek, és belépett a galériák, sőt múzeumok világába is?*

P: Itt a kerületben több ezzel foglalkozó galéria is működik, nem mindegyik egyformán sikeresen. Ellene vagyok a „street artiste” elnevezésnek abban az esetben, ha valaki galériákban állít ki. Azt is be kell látni, hogy sokan közülük nagyon érdekeset hoznak létre az utcán, amikor azonban képeik bekerülnek a galériába, ott kiderül, hogy közel sincs olyan tehetségük, tudásuk, ami biztosítaná, hogy azok a galériában is megállják helyüket. Van, akinek mondanivalója van, és azért fest az utcán, van, aki csak azért, mert ugródeszkának tekint, és a gondolatok helyett csak saját egóját akarja hirdetni. Ha valaki nem marketingnek tekint, és nemcsak Miki egerekkel tölti meg a falat, hanem egyéb mondanivalója is van, az persze más. Annak a kerületnek a polgármestere, ahol a műtermem van, nagyon kedveli a street-artot, ezért sok üres falat bocsátott a művészek rendelkezésére. Különös dolgokat tapasztalok, mikkel festik tele a falat. Meglepve fedezek fel itt-ott tízméteres kedves kiscicát, óriási méretű emberi alakot vagy egy szép madarat, minden gondolat nélkül, csupán dekorációként. Az utcai művészet mára némiképpen elhasználódott. Úgyis annyi képpel találkozik a városban az ember, nem találok zavarónak vagy csúnyának az üresen hagyott tűzfalat, sőt szinte jólesik a szemet megpihentetni rajta. Mint minden műfajba, ahogy például még a rap-zenébe is, a politika belefolyik, megszerzi magának. Semmiképpen sem az ellen vagyok, hogy a festők rendelkezésére bocsássanak falakat, de hagyják meg a szabadságukat, és ne azt kelljen festeniük, ami a politikusoknak tetszik.

¹ <http://les-frigos.com/>

PAELLA
La Douche écossaise, 2002, akril, vászon, 162x128 cm

CsJ: Ahogyan már említette, utcai tevékenységével párhuzamosan festőként is folyamatosan dolgozott és dolgozik jelenleg is. Mi az, ami a festő Paellát foglalkoztatja?

P: A festészet egyfajta kísérletezés, megtapasztalás, és másokra hagyom, hogy eldöntsék, avant-garde vagy retrográd-e, amit csinálok. Sokan és régóta mondják, hogy a festészet meghalt. Számomra a grafika mellett a festészet a másik olyan eszköz, amin keresztül a legjobban szólni tudok a kortársaimhoz. Amit ma általában a kultúra nyújt az embereknek, az nagyon felszínes és gyorsan kell fogyasztani. A jó festmény képes lekötöni a néző figyelmét, időt, némi elmélyülést, elgondolkodást igényel, vagyis a médiával szemben nem a látvány gyors fogyasztását nyújtja. A képszerkesztés, a tér felosztása a vásznon is ugyanúgy foglalkoztat, mint a plakátok esetében, és 1986-1999-ig a festményeknél is ugyanazzal a szabállyal dolgoztam. Ezeknél a teret kitöltő gumiemberke és az azt körülvevő szövegek, gyakran szójátékok, egyfajta költemények vagy mondókák kapcsolatban vannak egymással. Mint egy metafora, a szöveg a rajzzal egybe- forrva fejezi ki azt, ami a figurával történik. A nézőt egy történetre emlékezteti. 1999-től továbbra is a tér problémája foglalkoztat a festészetben, de változtattam a saját szabályomon. Ettől kezdve a nevemet is megváltoztattam Paëllára kérdőjellel. Kérdőjel, mert magamnak is állandóan kérdéseket teszek fel, de kérdőjel az alapfigurám alakja is.

CsJ: Most már jobban megértem, miért idézi egyik katalógusában Eugène Ionescot, aki arra vonatkozóan, hogy mi is egy műalkotás, azt mondta, hogy „kérdések sorozata és mivel konstrukcióról van szó, a művet a kérdések építészetének lehet tekinteni”. Mit változtatott meg 1999-ben a korábbi munkáihoz képest?

P: Az új szabály szerint továbbra is szövegek kísérik a figurát, de azok nincsenek közvetlen kapcsolatba vele. A figurák most is mozgásban, cselekvésben vannak, de sokkal emberibb alakot öltenek, mint a korábbiak, van hajuk, fülük, orruk, néha ruhájuk is. A kép és a szöveg között, ellentétben az illusztrációval, ahol a kép megmagyarázza a szöveget vagy fordítva, nincs ilyen összefüggés, nincs evidencia. A kép nem azt mutatja, amit a szöveg közöl. Bizonytalan, kétértelmű kapcsolat, ami a néző számára kérdéseket vet fel. Mindenki másként értékeli, másként fejt meg, hiszen saját tulajdonságai, megélt tapasztalatai, tudása szerint mindig magunkat vetítjük a képre. Sokszor meglep, mennyire másképpen értelmezik, mint én. Ezért is szeretek olyan helyen kiállítani, ahol olyan közönséggel szembesíthetem a munkáimat, amelyek nem kifejezetten múzeum és kiállítás látogató. Azt is megszabtam magamnak, hogy nem akarok egy stílusba beleragadni, és most már körülbelül tizenöt éve haladok ezen az úton. Érdekel

az expresszionizmus, a képregényforma, az art brut, de a klasszikus festészet is, á la manière de Daumier, á la manière de Picasso... Egyfajta játék, de komoly feladat is „másolás” közben megérteni, hogyan festette meg El Greco a Toledo látképét vagy Velázquez Az udvarhölgyeket. Ezeken a másolatokon néhány részletet megváltoztatok a magam stílusában, de sokszor annyira elfedem egy másik festménnyel, hogy nem is látni, hogy mi van alatta. Ez a fajta munka új ötletekhez, új utakra vezet, és nem utolsó sorban meggátolja, hogy a képeim csak kereskedelmi áruvá váljanak. Sok példa van rá, hogyan ismétlik magukat a művészek, sokszor a galéria nyomására, és olyant festenek, ami keresetté vált, amit könnyen eladható. Hány komoly művésznél láthatjuk, hogy hosszú karrierjéből mindössze tizenöt év volt az, amikor fontosat alkotott, a többi annak ismétlése. Szeretem magamat is meglepni, kísérletezés közben váratlan megoldásra rátalálni. A nagyközönség leginkább úgy ismer, hogy humoros képeket rajzolok, rózsaszínes spirálfejű alakokkal. Igyeksem megújulni, előrehaladni. Az viszont nem változott, hogy továbbra is ragaszkodom az igényes kivitelező munkához, ahhoz, hogy fontosságot tulajdonítsak a színnek, az anyagnak, a rajznak, a kompozíciónak. Elégedettséget akarok érezni a munkámban.

CsJ: Ha jól ítélem meg, akkor a formai változást nem kísérte tartalmi, hiszen ahogy korábban, úgy továbbra is olyan témák foglalkoztatják, mint az emberi butaság, a szűklátókörűség, a karrierizmus, a kultúra és a politika viszonya, hogy csak néhányat említek az utóbbi évek képeiből.

P: Az ember érdekel, az emberek viszonya egymáshoz, a helyük, a helyzetük a társadalomban. A képeimben sok a kritika vagy helyesebb inkább irónia, de sohasem ítélek. Nem vagyok képes megjavítani a társadalmat, sem megmondani, hogy hova fogunk eljutni, nem javaslok politikai megoldásokat sem. Arra szorítkozom, hogy az embereket felrázzam, gondolkodásra készítsem, ráébrezzem őket arra, hogy más szemszögből is lehet nézni a világot.

CsJ: A grafikáival, bár könyvei is megjelentek, leginkább az utcán találkozhattunk, de hol láthatók a festményei?

P: A festészetnek szentelt „másik életben” egyrészt galériákban, másrészt alternatív helyeken állítok ki. Mindig kerestem az alkalmat, hogy ne csak kiállító-soknak szentelt terekben, kulturális intézményekben mutassam meg a munkáimat, hanem atipikus helyeken is, amelyeknek nem ez az elsődleges funkciója. Többször állítottam ki éttermekben, bárókban, ahogy azt a kezdő művészek is teszik. Azzal azonban tisztában kell lenni, hogy ezeken a helyeken a képeket sokkal inkább dekorációnak tekintik, mint kiállításnak. A Duplex bár² ebből a szempontból kivétel, ezért is vált számomra hagyománnyá, hogy 1986 óta a mai napig évente egyszer kiállítok ott. A Duplex olyan számomra, mint egy laboratórium. Mindig komoly munkával készülök rá, és segít megújulni. Sohasem mutattam be képeimet a FRAC³-nál vagy más állami vásárlásra. Ez egy másik művészi útválasztás lenne, amihez megfelelő galériákkal kellene együtt dolgozni, kapcsolatok kiépíteni, és ez nem az én utam. Örülök, hogy a képeim olyan jelentős magángyűjteményekben vannak jelen, mint Cerès Francoé, de hogy valahol be legyen leltározva, az kevésbé érdekel. Biztosan könnyebben tudnék élni, ha a másik utat választanám, de az üzleti siker kényelmessé teszi a művészt.

CsJ: Helyes az az észrevétel, hogy munkásságát, mint sok kortársáét, erősen befolyásolta a Figuration libre?

P: A „befolyásolás” egy kicsit pejoratív ebben az értelemben, olyan mintha valaminek a nyomása alatt lettünk volna, miközben számomra a Figuration libre a nyitást jelentette. Viszont tény, hogy amikor festeni kezdtem, ez dominált a kortárs festészetben, „benne volt a levegőben”, a fiatalság szele volt. Ha azonban végigtekintünk a művészettörténeten, látjuk, hogy nem egyetlen festő talál fel valami újat, hanem a dolgok egymásra épülnek, és a kortársak egymást inspirálják. A Figuration libre-nek is megvolt az előzménye. Az ötvenes években megjelentek az absztrakcióra reagáló művészek, akik expresszív, képregények hatását mutató, meghökkenítő, néha humoros, mégis komoly képeket festettek, mint például Maryan, de ők is valami korábbiából merítették. Miközben a Figuration libre légkörében éltem, azt már akkor tudtam, hogy számomra a festészet nem csak egy impulzió, egy lelkiállapot, életérzés spontán kifejezése, egy séma széttörése, hanem a festői munkára vonatkozó kérdésvetéseket, gondolkodást, megismerést, felfedezést jelenti. A szigorú és pontos szabályok felállítása, ami strukturálta a munkámat, egyfajta reakció volt a Figuration libre-re. Nem én találtam ki a szövegek beemelését sem a festészetbe, sokan megtették már előttem. Szeretek variálni a tipográfiával, a betűkarakterekkel, hol rendetlenül, hol frízformában elhelyezni a szöveget, és a vizualitás mellett nagyon fontos számomra maga a nyelv, annak élvezete. Az én festészetem nem „figuration libre”, hanem „figuration délibérée”.

² A Duplex-ben *Plan sur la comète et cartes du 7ème ciel* címmel 2015. február 2-án nyílt kiállítása

³ FRAC: Fonds régionaux d'art contemporain, 1982-ben Jack Lang akkori kulturális miniszter azzal a céllal hozta létre, hogy a különböző régiók állami keretből, saját vásárlás útján kortárs gyűjteményt hozhassanak létre.